

บทที่ 1

ประวัติความเป็นมาและระบบการจัดการศึกษาไทย

วิวัฒนาการของการศึกษาไทยตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันนั้น สามารถแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

1.การศึกษาไทยสมัยโบราณ (พ.ศ. 1781 - พ.ศ. 2411)

1.1 สมัยสุโขทัย

ลักษณะการจัดการศึกษาสมัยสุโขทัย มีรูปแบบการจัดการศึกษาและสถานศึกษา 4 ลักษณะดังนี้

1. การศึกษาในวังเป็นการจัดการศึกษาสำหรับพระราชโอรสหรือเชื้อพระวงศ์ อันดับ รองลงมา ในสถาบันกษัตริย์ ครูผู้สอนคือ พราหมณ์ปุโรหิตและพระภิกษุที่ได้รับการคัดเลือกแล้ว ผู้ชายจะศึกษา วิชาสำหรับรับชนชั้นกษัตริย์ เช่น การปกครองพระธรรมนูญศาสตร์การต่อสู้คาถาอาคม รวมถึงตำราพิชัยสงครามซึ่งเป็นวิชาชั้นสูง ส่วนผู้หญิงจะศึกษาวิชาการเรือน การเย็บ การปัก การถักการทอ การย้อม การอบรมกิริยามารยาท และการทำอาหาร

2. การศึกษาในสำนักราชบัณฑิตเป็นการจัดการศึกษาสำหรับบุตรหลานเจ้านายเชื้อพระวงศ์ และบุตรหลานของขุนนางข้าราชการ คหบดี ครูผู้สอนคือ พราหมณ์ นักปราชญ์ ราชบัณฑิต วิชาที่สอน คือ หนังสือภาษาไทย ขอม มอญและการเรียนเฉพาะด้าน

3. การศึกษาในวัดเป็นการจัดการศึกษาสำหรับผู้ชายไทยที่ต้องการบวชเรียนเพื่อให้มีความรู้ ครูผู้สอนคือ พระภิกษุสงฆ์ วิชาที่สอน คือ การอ่านการเขียนหนังสือภาษาไทย มอญและขอม จริยธรรม พุทธศาสนา

4. การศึกษาในบ้านเป็นการจัดการศึกษาสำหรับกุลบุตรกุลธิดาตามบ้านขุนนางหรือคหบดี ครูผู้สอนคือ ผู้อาวุโสในบ้านหรือผู้ที่มีความสามารถที่ขุนนางหรือคหบดีจ้างมาสอนบุตรหลานวิชาที่สอน คือ การอ่านการเขียนหนังสือภาษาไทยและอาชีพหลักของครอบครัวนั้นๆ เช่น ช่างทอง ช่างเหล็ก เป็นต้น

1.2 สมัยกรุงศรีอยุธยา

ลักษณะการจัดการศึกษา

สมัยกรุงศรีอยุธยามีประเพณีที่ชายไทยจะต้องเข้าอุปสมบทในพุทธศาสนาเมื่ออายุครบบวชหรืออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ เพื่อศึกษาพระธรรมวินัยและปฏิบัติศาสนกิจในระหว่างเข้าพรรษา การอุปสมบท ถือเป็น การบวชเรียนและอุปสมบทถือเป็นผู้บวชเรียน โดยมีพระภิกษุเป็นผู้สั่งสอน พระภิกษุจะอบรมสั่งสอน จริยศึกษา พุทธิศึกษา หนังสือขอม บาลี พระธรรมวินัย ส่วนการศึกษาของสตรีนั้น ยังมีการจัดการศึกษาเหมือนกับสมัยสุโขทัยแต่สตรีที่อยู่ในราชตระกูลจะเริ่มเรียนภาษาไทยและการแต่งคำประพันธ์ ในสมัยนี้ชาว โปรตุเกส เป็นชาติแรกที่นำวิธีการทำขนม หวานที่มีไข่เป็นส่วนผสม เช่น ทองหยิบ ฝอยทอง มาเผยแพร่จนขนมเหล่านี้เป็นเอกลักษณ์ขนมหวานของไทย ในปัจจุบัน ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้โปรดให้พระโหราธิบดีแต่งแบบเรียนภาษาไทยชื่อว่า จินตามณี ซึ่งเป็นหนังสือแบบเรียนภาษาไทยเล่มแรกที่แต่งไว้เพื่อหัดอ่านและฝึกหัด การแต่งโคลงฉันท์กาพย์ กลอนจินตามณีจึงเป็นแบบเรียนเล่มแรกของไทยและเป็นแม่แบบของแบบเรียนสมัยต่อมา

1.3 สมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น

สมัยรัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงฟื้นฟูการศึกษาด้านอักษร ศาสตร์ โบราณคดี วรรณคดี ศิลปะ กฎหมาย วิชาแพทย์แผนโบราณ สังคายนาพระไตรปิฎก ทรงโปรดให้มีการ สอน และการสอบพระปริยัติธรรม ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ ที่ได้เค้าโครงเรื่องมาจากเรื่องรามายณะ ของ ประเทศอินเดีย

สมัยรัชกาลที่ 2 พระพุทธเลิศหล้านภาลัย ช่วงนี้ประเทศเริ่มมีสัมพันธไมตรีและการค้ากับ ชาวต่างชาติอีกครั้ง เช่น โปรตุเกส อังกฤษ ฝรั่งเศส ฮอลันดา เป็นต้น ทรงโปรดให้ตั้ง โรงงานหลวงขึ้น ในพระบรมมหาราชวังเพื่อใช้เป็นที่พักอาหารพระภิกษุ สามเณรและบริจาดพระราชทรัพย์เป็นทาน แก่คนชรา คนพิการ และได้ใช้ โรงงานหลวงแห่งนี้เป็นที่สำหรับพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนาและ ให้การศึกษา แก่ประชาชนทั่วไป

สมัยรัชกาลที่ 3 สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงส่งเสริมการศึกษาด้านศาสนา โปรดให้มีการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนพระองค์ท่านทรงให้มีการ แต่งแบบเรียนภาษาไทยขึ้นอีก 2 เล่ม ได้แก่ หนังสือ ประถม ก กา และประถม มาลา ช่วงนี้การศึกษาของ ประเทศได้รับอิทธิพลจากประเทศทางตะวันตก ซึ่งนาย

แพทย์ ดี บี บรัดเลย์ (Dr. D.B. Bradley) ได้นำวิชาการ แพทย์สมัยใหม่มาเผยแพร่เช่น การผ่าตัดรักษาคนไข้ และไดริเริ่มนำแท่นพิมพ์มาตั้ง โรงพิมพ์เพื่อพิมพ์หนังสือ เป็นภาษาไทย โดยรับจ้างพิมพ์เอกสารของทางราชการ

สมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชสมัยนี้ชาวยุโรปและอเมริกันเข้ามาติดต่อการค้าและสอนศาสนามากขึ้นและมีการนำวิชาการสมัยใหม่เข้ามาใช้มากมายทรงเห็นความสำคัญของการศึกษาจึงทรง จ้างนางแอนนา เอช เลียว โนเวนส์ มาสอนสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอจนรอบรู้ภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี

การศึกษาไทยสมัยปฏิรูปการศึกษา

สมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง(พ.ศ.2411-พ.ศ.2475)

สมัยรัชกาลที่ 5 การศึกษาไทยในสมัยนี้จึงเปลี่ยนรูป จากแบบไม่เป็นทางการ ไม่มีระเบียบแบบแผนเป็นการศึกษาที่มีระบบ มีระเบียบแบบแผน (Formal education)มีการจัดทำโครงการศึกษาชาติ มีการกำหนดวิชาเรียนมีการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน การสอบไล่และจัดให้มีทุนเล่าเรียนหลวงเพื่อให้ราษฎรได้รับ โอกาสในการศึกษาหาความรู้ในสาขาวิชา ที่ประเทศมีความต้องการผู้ที่มีความเชี่ยวชาญโดยทุนดังกล่าวเป็นทุนที่ให้ราษฎรไปศึกษาเล่าเรียน ที่ต่างประเทศ

ลักษณะการจัดการศึกษาสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีรูปแบบการจัดการศึกษา ดังนี้

1.จัดตั้ง โรงเรียนหลวงแห่งแรกขึ้น ในพระบรมมหาราชวัง เพื่อสอนภาษาไทยให้แก่เจ้านายและบุตร หลานของขุนนางชั้นสูงเพื่อฝึกคนเข้ารับราชการทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน โดยมี พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) เป็นอาจารย์ใหญ่

2.พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) เรียบเรียงแบบเรียนหลวงขึ้นชื่อ มูลบรรพกิจและเริ่มให้มีการจัดสอบไล่วิชาสามัญ และมีการกำหนดหลักสูตรที่เกี่ยวกับวิชาสามัญศึกษา

3.ตั้งกรมศึกษาธิการขึ้นเพื่อดูแลการจัดการ โรงเรียนแทน แล้วโปรดฯ ให้โอน โรงเรียนมาอยู่ในความดูแลของกรมศึกษาธิการ

4.จัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทย

5.ประกาศ ใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2464 บังคับให้เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปี เข้าเรียน ใน โรงเรียนจนอายุครบ 14 ปีบริบูรณ์

สมัยรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปกครองประเทศให้มี การนำวิชา ลูกเสือจากประเทศอังกฤษมาจัดตั้ง กองลูกเสือหรือเสือป่าขึ้นเป็นครั้งแรกและต่อมาได้จัดตั้งกองลูกเสือหญิงขึ้น เรียกว่า เนตรนารีและอนุภษาต โรงเรียนกุลสตรีวังหลัง ตามลำดับ

สมัยรัชกาลที่ 7 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เริ่มเกิดปัญหาการเมืองภายในประเทศ มีการวิพากษ์วิจารณ์ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชและเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลง ทาง เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครองซึ่งได้รับอิทธิพลจากจักรวรรดินิยมตะวันตก

2.สมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครองถึงปัจจุบัน(พ.ศ.2475-ปัจจุบัน)

สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. จัดตั้งคณะกรรมการการศึกษา จัดตั้งสภาการศึกษาและปรับเปลี่ยนการจัดการศึกษาภาค บังคับจากเดิม 6 ปีให้เหลือ 4 ปีและประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479

2. เปลี่ยนชื่อกระทรวงธรรมการเป็นกระทรวงศึกษาธิการ ประกาศใช้พระราชบัญญัติ ประถมศึกษาทั่วประเทศ ประกาศใช้พระราชบัญญัติครูพุทธศักราช 2488 ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ปีพุทธศักราช 2503 ฉบับที่ 2 ฉบับที่ 3 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จัดตั้ง ครูสภาเพื่อส่งเสริมฐานะครูและดูแลรักษาผลประโยชน์ของครู

3. จัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง การขยายสถานศึกษาทั้งในส่วนกลางและ ส่วนภูมิภาค โดยในภูมิภาคได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จัดตั้ง มหาวิทยาลัย รามคำแหงเป็นมหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรกและมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเป็นลำดับต่อมา

4. การปฏิรูปการศึกษาเน้นใน 4 ด้าน (ในปี 2540) คือ การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนและการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา

สมัยรัชกาลที่ 9 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในรัชสมัยปัจจุบันนี้ สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อก่อตั้งกองทุนการศึกษาขึ้นหลายทุนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา เช่น มูลนิธิอานันทมหิดลเป็นทุนสำหรับการศึกษาในแขนงวิชาต่างๆ
2. ให้ทหารช่วยก่อสร้าง โรงเรียนเพื่อให้ทหารมีส่วนช่วยเหลือประชาชนด้านการศึกษา โดยให้แม่ทัพภาคเป็นแกนนำในการก่อสร้าง โรงเรียนในเขตพื้นที่ ที่รับผิดชอบและก่อตั้ง โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
3. ทรงก่อตั้งกองทุนนวฤกษ์ในมูลนิธิช่วยนักเรียนที่ขาดแคลนในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อช่วยให้นักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา
4. เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมเยียน และพระราชทานพระบรมราโชวาทเพื่อสนับสนุนและเป็นกำลังใจแก่ครูและนักเรียนเช่น โรงเรียนจิตรลดา โรงเรียน ราชวินิต โรงเรียนวังไกลกังวล โรงเรียน ภ.ป.ร. ราชวิทยาลัย
5. ตั้งศาลารวมใจเพื่อให้ประชาชนใช้เป็นที่พักผ่อน
6. เป็นศูนย์รวมของการทดลองและวิจัยต่างๆและแสวงหาวิธีการพัฒนาต่างๆ
7. ก่อตั้ง โรงเรียนพระดาบส
8. ให้วิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ ในแต่ละสาขาวิชา ร่วมจัดทำสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนที่รวบรวมสาระเรื่องราวต่างๆ